

12. Čúzy I.: Slovenská „porevolučná“ próza. Studia academica slovaca Prednášky letného seminára slovenského jazyka a kultúry. Bratislava 1996.
13. Hojdaš J. Literárno-umelecké onymy s časovým významom (Na materiále literárnej tvorby M Ferku), Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства, Українське слов'янське мовознавство, Збірник наукових праць, випуск 4, Ужгород 2001.
14. Krošláková, E.: Mená osôb a zvierat v súčasnej detskej literatúre. Aktuálne úlohy onomastiky z hľadiska jazykovej politiky a jazykovej kultúry, Bratislava Vyd. SAV 1989.
15. Majtán, M.: Literárna onymia a umelecky preklad – Slavistika . Onomastika a škola . Prešov, 1992
16. Majtán, M.. Mená osôb, rozprávkových hrdinov typu Lomdrevo. Kultúra slova, 14, 1980.
17. Majtán, M.-Považaj, M.: Meno pre naše dieťa. –Bratislava –Obzor, 1983.
18. Furdík, J. - Žemberová, V.: Kompozičná funkcia osobných mien v próze Emila Džvoníka Zborník Pedagogickej fakulty v Prešove. Slavistika XXVIII-1992.

Оксана Клічук (Чернівці)

КАЗКОВА ОНИМИЯ ПОВІСТІ РОАЛДА ДАЛА „JAMES AND THE GIANT PEACH“

The onymy of the first well – known children's story created by one of the most famous British writers Roald Dahl (1916 – 1990) is analysed. The story demonstrates sprouts of Dahl original and colourful onomastic creative work, where proper and common nouns, usual and occasional words are used intentionally and playfully. These linguistic means possess vivid individual peculiarities that are employed and further developed in the writer's successive stories for children.

Казкова повість Р. Дала „James and the Giant Peach“, написана в 1961 р. стала, можна сказати, його початком як дитячого письменника – казкаря. Попереду ще 30 років творчості, а позаду, з дитячих творів, лише невеличка повість „The Goblins“ (1943). Іремлини – породження літунського фольклору – щось на взірць домовиків, лише таких, що мешкають не в людських житлах, а в літаках (Р. Дал під час Другої світової війни був військовим пілотом) Повість була надрукована в США, Австралії та Великобританії [9:19], але не набула помітної популярності. Славу першорядного дитячого письменнику приніс Джеймс з його велетенським персиком.

Джеймс – маленький хлопчик – сирота. Батьки поїхали до Лондона, а там їх з'їв носоріг, що втік з зоопарку, носоріг – тварина трав'яїдна, втеча такого велетня з зоопарку – річ неймовірна, а для казки чим неймовірніше – тим краще. Бо далі розпочинаються ще більші неймовірні неймовірності. Джеймс – звичне англійське ім'я, одне з найпопулярніших. Кожен маленький читач (звісно, англійський) може асоціювати з цим персонажем себе. Антропом Джеймс з'явився у казці за тією ж логікою, за якою майже всі головні герої українських казок іменуються Іванами [5:55 – 56]

А повне наймення хлопчика –James Henry Trotter. Як бачимо, середне ім'я – тж прозоре і популярне, лише з походження не біблійне, як James, а питоме, давньогерманське. Навряд чи випадковим є те, що обидва імені, і James, і Henry, були у Великобританії серед королівських: це як-не-як, а підвищує престиж імені. З тих же причин персонаж досить часто іменується не самим тільки ім'ям, а повним тричленним найменням: адже цей хлопчик став власне, керівником групи досить дивних мандрівників. Прізвище Trotter прийнято вважати генетично старофранцузьким, зі змістом „гінець, кур'єр“ [6:462]. Джеймсові довелося-таки побувати гінцем у його мандрах по чарівному персику. Але й англ. trotter, серед значень

якого є й жартівливе „ноги”, теж можна думати, враховано в прізвисьці героя. Одягаючи черевки своєму другові Стонозі (the Centipede) Джеймс мав чимало клопоту.

До початку своєї персикової епопеї сирітка Джеймс жив у двох своїх тіток – товстошкірих і безжалісних егоїсток. Вони одержували насолоду, виганяючи його вночі на вулицю, завалюючи дитину непосильною працею. І, до речі, ніколи не називали його власним ім'ям, заступаючи ім'я образливими назвами: „гидка тварина”, „брудна зануда”, „злиденна істота”: „They never called him by his real name, but always referred to him as ‘you disgusting little beast’ or ‘you filthy nuisance’ or ‘you miserable creature’ [8:8].

Самі ж вони звалися Спондж і Спайкер, для Джеймса „Their names were Aunt Sponge and Aunt Spiker” [8: 7]. Частіше з демінутивним суфіксом “Auntie Sponge, Auntie Spiker” – тітонька Спондж, тітонька Спайкер. Англ. sponge – „губка, м'яка, м'яка”; spike – „колючка, вистра, зубець, колючка, ость”. Це імена-антоніми, як у А. Чехова „Товстий і Тонкий”, але зі ще більш загостреною опозицією: „Тітка Спондж була неймовірно жирною й низенькою з маленькими свиначими очима”, а „тітка Спайкер була худюю, довгою й кістявою” [8.11]. Тітки цю опозицію не соромляться підкреслювати, своє вихвалюючи, а прогніваючи гудячи. Вони виконують пісеньки одна про одну (Р. Дал полюбляє поєднувати свій прозовий текст з віршованим, яким словнена й аналізована казка). Після арії Спондж про те, що її краса гідна Голвуду. Спайкер уточнює, що її сестра стала б там „чудовим Франкенштейном” [8-13].

Об'єднуються тітки лише для спільного знущання над Джеймсом. Але тут в дію вступає казка. Джеймсові зустрівся чарівник і дав йому мішечок зернят які той необачно розсипав біля старого, вже неплодовосного дерева. І – чудо! На цьому дереві виріс великий персик. Не просто великий – величезний, гігантський. З бажаних побачити це диво тітки швиденько подумались брати гроші, як з глядачів у театрі. А персик ріс і ріс. Джеймсові від того легше не стало. Жорстокі родички ганяли його, як і рвище. Погнали поночі з хаги і він пішов до персика – забачив там шарину вузьку нірку. Було холодно, от він і поліз у ту нірку, по дорозі підживлюючись смачним персиком. Доліз до кісточки, а там дверцята, за якими його радісно зустріла ціла компанія веселих, доброзичливих комах. Лише комах-влетнів, розмірами не менших за самого Джеймса. Усього їх було семеро. Вони іменуються своїми звичними загальними назвами. Іого для їх розрізнення досить, оскільки комахи – різні. Але ці їх загальні назви функціонують як власні, іноді включаючи означення чи інші захисні слова і завжди пишуться з великої літери.

Перша згадка з неозначеним артиклем, а вже наступна – з означенням: „There were an Old-Green-Grasshopper” “And next to the Old-Green-Grasshopper” [8:39]. Комаха коник по англійськи grasshopper – з прозорим змістом „трав'яний стрибун”. Але в казці це ім'я вкльоує ще й означення old „старий” та green „зелений”. Отже, Старий Зелений Коник, завжди з великої літери в усіх гробх коміксів, це стало ім'ям. У прямій мові персонажів ім'я фігурує вже без артикля, що акцентує його онімичність: „Unless you come over there” [8: 45, 51]. Коникове ім'я з'являється у повісті 67 разів, а його усталена структура змінюється лише кількаразово. У двох випадках усувається означуючий епітет Green. Утворюється своєрідна зменшувальна форма – еквівалент гіпокористики – для підкреслення доброзичливого ставлення: „My dear Old Grasshopper”, “How about it, Old Grasshopper?” [8: 66, 95]. Це в двох випадках усунуто обидва означення, що теж посилює експресивність, але має й додаткові обставини – віршований текст (вимога розміру): “And the Grasshopper, ladies and gents” [8: 146], форс - мажорна ситуація перше знайомство з поліцією Нью-Йорка [8: 142]. Нарешті, трапилася заміна основного наймення: the Old Green Musician [8: 95] – Старий Зелений Музикант. Це вже синонімічне ім'я, своєрідна парафраза, що відзначає звукові спроможності Коника. Онімична ідентифікація досягається збереженням все тих же означень, але специфіка імені, його парафрастичність підкреслюється написанням без дафісів. Зрештою в кінцевому хепі-енді Старий Зелений

Коник став членом Нью-Йоркського симфонічного оркестру, де користувався великою популярністю [8: 154].

У компанії велетенських комах, що супроводжували Джеймса у мандрівках чарівного персика по суші, воді й у повітрі, Старий Зелений Коник є лиш одним з персонажів. А найголовнішим виявився the Centipede, що діє, а ще більше говорить або співає чи не найчастіше, бо згадується у казці удвічі частіше – 145 разів. Centipede – стонога. Внутрішня форма англійської та української назв комахи абсолютно ідентична: сто - нога (по рос. Сороконожка) Лише англ. centi -, походячи від лат. centum „сто”, окремо існує тільки як назва цієї частини деяких грошових одиниць (пор. цент – долар), а зазвичай виступає першим компонентом композитів, теж із значенням „сто”, наприклад centigrade „стоградусний”. Друга ж частина слова окремо простежується в множині pedes від pes „нога”, а також у складних словах з тим же значенням, пор. velocipede (буквально: „швидкі ноги”). Різниця ж у тім, що the Centipede – він, а не вона: істога чоловічої статі. Стонога згадується у казці як і інші персонажі – комахи, спочатку з неозначеним артиклем (лише раз), а далі вже з означеним артиклем (125 разів). У прямій мові персонажів іменується без артикля: усе – такі це ж у творі власне ім'я, а не загальне: „Wake up Centipede, whispered James” [8:48]. В одному випадку ім'я стає учасником цікавої гри слів у віршованому тексті: “But they cent quite the wrong Sentipede!” [8:129] – „Але вони послали зовсім не ту Стоногу!” Щоб підкреслити сенс „не ту”, дієслово sent та іменник-об'єкт Centipede пишуться своїми ініціальними літерами, що зрештою ніяк не впливає на вимову. Тут маємо чисто Далівський мовно-графічний іронічний прийом, який він з різними видозмінами широко застосовував у наступних творах.

Другий за частотністю персонаж казки (згадується 94 рази) – the Earthworm. Англ earthworm – черв'як, дощовик (earth – земля, worm – черв'як), пор. у зверненні до нього: “My dear Earthworm” [8:81]. Неозначений артикль, крім перших згадок цієї казкової тварини, з'являється у власній мові Дощовика, коли він розповідає Джеймсові про велику користь його роду, говорячи, що кожна крихта ґрунту пройшла через шлунок an Earthworm [8:99]. Тут ідеться про будь-якого черв'яка, а не про Джеймсового співбесідника. Це закономірно виражається неозначеним артиклем. Але збереження великої літери підкреслює велику повагу велетенської істоти до свого племені. Тут доречно зазначити, що назвавши всіх супутників Джеймса комахами, ми скористалися побутовим, а не науковим розумінням цієї лексеми. За біологічною класифікацією істот ні дощовий черв'як, ні стонога до комах не належать, бо комахи – це клас безхребетних членистоногих тварин. Р Дал зібрав у супутники Джеймсу тваринок різних класів за різними ознаками: малевькі (завдяки чарівним зсрянтам вони стали, як персик, великими), корисні, поширені (і тому зналі його малим читачам), різноманітні. А в кінцевому рахунку якщо the Centipede став у Америці віцепрезидентом взуттєвої фабрики (що, зрештою, зрозуміло), то the Earthworm завдяки своєму низькому тілу вдало рекламував жінкам креми по телевізору [8:153].

Третє місце (73 вжитки) належить у казці сонечку – the Ladybird. Цей композит включає компоненти lady „леді, пані” та bird „птах” і має високе походження, бо слугував давніше поетичним позначенням Діви Марії [7:639]. Як і кожна жінка, the Ladybird знаходить у своєму естві предмет гордошів – дев'ять плямок. Ця її прикмета впала Джеймсові в очі при першому ж знайомстві: “there was a giant Ladybird with nine black spots on her scarlet shell” [8:40] – „то було велетенське Сонечко з дев'ятьма чорними плямками на червоному панцирі”. Пізніше, вже під час польоту the Ladybird виклала Джеймсові цілу систему своїх родовитих гордошів. “The number of spots that a Ladybird has is simply a way of showing which branch of the family she belongs to. I, for example am a Nine - Spotted Ladybird. I am very lucky. It is a fine sing to be.” [8:100]. Отже, думно визнавши себе як Дев'ятиплямне Сонечко, the Ladybird розповідає хлопчикові, що існують і двоплямні сонечка (“they are called Two - Spotted Ladybirds”), які занадто прості й погано виховані. Значно симпатичніші ніж the Two - Spotted, п'ятиплямні сонечка (the Five - Spotted Ladybirds). Але я знаходжу їх, пиховито

подає the Ladybird, дещо вульгарними [8:101]. Ось так: справжня леді! Проста інформація про різновиди комах насичується „соціальною” диференціацією, яку письменник подає з тонкою, але в’їдливою іронією. Це теж уживаний Далем прийом роботи з власними назвами.

І всюди, зазначимо ще раз, велика літера, навіть у множині, навіть з неозначеним артиклем. Цим підкреслюється онімичність назв супутників Джеймса, а також самоповага і взаємоповага, що панують серед них. Це коли здивовала команда корабля “Queen Mary” побачили в небі величезний персик і капітан зажадав свій телескоп, він коментував свої спостереження без будь-якого цієтету. І його коментарі, зрозуміло, великих літер не мають: „And there’s a – there’s a – there’s a – a – a – a sort of a giant ladybird!” [8:93]. Далі капітан так само перераховує: „a colossal green grasshopper!”, “And a mammoth spider!”, “An enormous – a simply enormous centipede!” Ясно, що такі спостереження викликали великі сумніви, хоч і були абсолютно точними. Старший офіцер викликав лікаря. Мала літера застосовується також годі, коли Джеймс тільки-но увійшов у хатинку-кісточку і уперше побачив своїх майбутніх супутників і ще не усвідомив, що це розумні істоти зі своєю індивідуальністю: “a grasshopper as large as a dog”. Але хлопчик швидко зорієнтувався, і вже в наступному абзаці Коник одержав і велику літеру, і всі свої імена-епітети: „ There was an Old – Green – Grasshopper as large as a large dog” [8:39].

А дев’ятиплямковість the Ladybird ще відіграла свою істотну роль. У Нью-Йорку кар’єра the Ladybird виявилася, навіть на фоні усіх інших мандрівників, найказковішою вона вийшла заміж за шефа пожежників міста. Червоне до червоного... Обираючи таке гумористичне розв’язання, Р. Дал брав до уваги не так божественну етимологію ймення the Ladybird, як поетичне значення цього слова „кохана, люба”, що живе і досі [1, т 1 775]. До речі, пиятований словник І.Р. Гальперіна містить застаріле написання цього слова через дефіс lady-bird

Серед супутників Джеймса була ще одна жінка: Miss Spider - Міс Павук. За частотою згадок у казці (58 разів) вона п’ята, вже після Коника. Якщо капітан визначив її величезні розміри епітетом mammoth „схожий на мамонта, гігантський”, то Джеймс побачив її уперше як an enormous Spider [8:39] enormous - „величезний”. Тим не менш це була дуже гідна і симпатична особа. У розмові з Джеймсом вона з сумом констатує: „It is very unfair the way we spiders are treated” [8:101] - „Дуже несправедливо до нас, Павуків ставляться”. Міс Павук говорить про все плем’я, уживає множини, але все одно пошана до співплемінників зберігається у вигляді великої літери Джеймс і Стенога, погоджуючись з Міс Павук, говорять, що то недобре – розчавити павука і що то призводить до нещастя. Але в їх мові, як належить назва spider має малу літеру: „of course it’s unlucky to kill a spider!” [8:102].

Взагалі, Роалд Дал, населивши свій чарівний персик чарівно збільшеною в розмірах комахиною, дібрав тільки корисних чи бодай нешкідливих тваринок, фактично провів для малих читачів цілий ентомологічний курс, дуже цікавий і веселий. Між пригодами письменник подає чимало корисної інформації і дуже вдало вчять шанувати живу природу, чому слугують і назви комах, що одержують статус назв власних. І ніяких короидів, костогризів чи мух у персику немає. Є аж три види істот, що мають у назві компонент worm „черв’як”, однак серед них немає тих черв’яків, які в реальності загрожують фруктам, у тім числі і персикам. Є вже знайомі нам the Earthworm – земляний черв’як, дощовик, є the Glow-worm – Світляк та the Silkworm – Шовковик, англ glow „світло”, silk „шовк”. Вони серед мандрівників найпасивніші, згадуючись відповідно 20 і 18 разів, що зрештою зумовлено їх малорухливою природою. Але вони теж у розмовах беруть участь, і, як треба, активно діють. Так, саме the Silkworm разом з Miss Spider зробили ті міцні ливни, якими Джеймс з компанією прикріпив до персика стільки птахів, що ті підняли його в небеса і транспортували аж у Нью-Йорк. До речі, вони ж у парі the Silkworm та Miss Spider, після освоєння в країні безмежних можливостей (усе це вимальовується з усмішкою, іронічно), відкрили успішно діючу каналну фабрику. Ну а Glow-worm охоче розташувався у факелі Статуї Свободи, зекономивши громадянам чималі витрати на електроенергію.

Але то було потім. Спочатку поява величезної купі – персика – над містом викликала неабияку паніку. Хтось думав про кінець світу й прощався з життям. Інші вдавалися до найнеймовірніших припущень: from Outer Space! Men from Mars! – from the Moon! [8:140] – з космосу, люди з Марсу, з Місяця... Коли ж персик знизився і зрештою застиг, проткнутий шпилем найвищого лод хмарочосу Empire State Building, з'явилася поліція. І коли з персика виліз на оглядини the Centipede, полісмени наввипередки почали висловлювати ще фантастичніші припущення. Тут Роалд Дал дав волю своїй неймовірній і неймовірно іронічній ономатворчості та словотворчості. Послідовно висловлено інтерпретації: 1 It's a Dragon! (Це Дракон); 2 It's not a Dragon! It's a wampus! (Це не Дракон! Це щось гидке); 3 It's Gorgon! (Це Горгона Медуза Горгона, нагадаємо, все живе перетворювала в камінь, але на Стоногу аж ніяк не була схожа); 4 It's a sea serpent! (Це морська змія), 5 It's a Prock! (туї уже починається Далова словесна гра, характерна для всіх його дитячих творів – а Prock авторський оказіоналізм, яким не студентське сленгове слово, усічення лексеми procktor – наглядач в Оксфордському та Кембріджському університетах [1, г.2:491]), 6 It's a Manticore! (англ. manticore – міфічна потвора з головою людини, тілом лева і хвостом скорпіона [1, т.2:19]), 7 It's a Snozzwanger! (Це вигадка начальника поліції, пор. snozzlet „вищий сорг” [1, т.2:491]. wangle – хитрість, wangler – хитрун [7:1312]; отже, „хитрун вищого сорту”. з перекрученням слів); 8 It's Whangdoodle! (А це – визначення шефа пожежників: whang – великий шмат doodle – йолоп, бовдур, тобто „шмат йолопа”); 9 That one's an Oink! (Це знову головний пожежник, уже про Коника, що теж видряпався на світ Божий, трансформація вигуку oink, що імітує хрюкання свині [7:790] – так були сприйняті звуки Музиканта!); 10 Or a Cockatrice! (Або Василіск! – це додас шеф поліції, зазнаючи на вигляд, не звучання); 11 It's a giant Scorpion! (Сприймають Miss Spider, що з'явилася перед очі поліції: в основі цього утворення – scorpion, а на це мало симпатичне слово налягало ще одне – scorpulent „тогетий, жирний”); 12 It's a venomous Knid! [8:140-142]. (Цей заключний лінгвальний перл, вкладений письменником в уста знову ж шефа поліції, означає, можна думати. „Це гніздо черв'яків” Venom – в композитних термінах вказує на черв'яків [1, т.2:731], згадаймо не раз фіксоване вище worm „черв'як”. Але маємо не композит, а псевдо суфіксальне утворення, що слугує означенням до вигаданого слова Knid, у якому, припускаємо, поєднано корінь слова nidz „гніздо”, пор. мн. nidi з початком слова knight „лицар”. Тим самим оцінка поліції „гніздо черв'яків”. поєднується з оцінкою автора. „черв'як-лицар”).

По дорозі з Англії до Америки екіпаж чарівного персика пережив чимало цікавих і неймовірних пригод. Був певний конфлікт з... хмаровими людьми. Назва the Cloud-Men уживається без артикля, виступаючи казковим етнонімом, тобто маючи функції власної назви. Вона багаторазово з'являється в множині, але фіксується і однина Cloud-Man [8:126,135]. Ще коли персик котився по землі, він зачепив і обдер кінчик носа (натяк на надмірну допитливість) Дейзі Ентвистл – „a woman called Daisy Entwistle” [8:59]. Це звичайнісіньке англійське ім'я (daisy – маргаритка, Entwistle – відтопонімне прізвище [6:166]) – єдиний, окрім Джеймса та двох його злих тіток людський онім у творі Дала. Причому він, згадуваний один раз, фактично є зайвим, не функціональним. Письменник його вжив просто так. Втім, реальне ім'я якимось збільшує довіру до нереальної події. Що ж до тіток, які намагалися перепинити персик, то він їх просто розчавив, про що не раз згадують у дорозі мандрівники.

Подорожні, особливо Стонога, нерідко співають пісні, декламують вірші – такі собі вставні казочки у казці. Так, ще до пригоди з хмаровими людьми Стонога прогнозує майбутні події, зокрема зустріч з вигаданим хижаком під назвою Pink-Spotted Scrunch [8:54] – рожево-плямистий Скрачч. Scrunch – просто „хруст, тріск” [7:1038], трансформація слова crush. Але той Стоногий Скрачч з'їдає на вечерю 18 чоловік! Стонога передбачає його зустріч з Драконом (у Нью-Йорку її саму хтось визнав Драконом), Єдинорогом тощо. А ще з Гну (гну – то різновид антилопи, згадаймо авто Козлевича „Антилопа Гну” у І. Ільфі і

Є.Петрова), та не просто Гну: „A Gnu and a Gnougnus. Останній звір, іо перебудований під впливом Gnu rhinourous – носоріг. Гра з gn триває й далі: „And that gnornous and gnorbible Gnat”[8:54]. Gnat – просто комар, слово ніяк не змінюється. А ось його означення одержують авторське gn-, оскільки становлять собою трансформації прикметників gnornous „величезний” і gnorbible „жахливий”.

Ще одна пісня the Centipede кінчається фразою-алюзією: “And goats ate tartosa/ And Old Mother Hubbard Got stuck in the c-”[8:104] – „А козли їли таліоку, а Стара Мати Габбард застрягла в...” Це ремінісценція загальновідомої в англосаксонському світі дитячої пісенки про Old Mother Hubbard, яка сиділа (а не застрягла) в кухонній шафі: sat in the cupboard. Останнє слово позначається лише останньою літерою, щоб дитина мала змогу здогадатися сама і продовжити слово.

Ці та інші (описані вище) мовно-ономастичні пошуки Р.Дала стали ніби тренувальними вправами до створених пізніше дитячих книжок-фантазій автора. Зокрема значні перекуси має аналізований твір з повістю-казкою „The BFG”, написаною через 20 років (1982). Тут маємо таке ж створення вигаданих тварин з лінгвістично дотепними найменнями. А витворений уявою Станоги Scrunch перетворюється в цілє плем'я велетенсько-людоджерів [3:81-89]. Досить близькими виявилися і кінцеві рядки двох повістей. Як the BFG, одержавши палац у Віндзорському парку, написав, нібито, казку „The BFG”. так і Джеймс, живучи у персиковій кісточці, урочисто встановлений як видатний документ у Центральному парку Нью-Йорка, написав ось цю княжку про свої пригоди [8:154-156]

На заключення – ще про два аспекти. Коли велетенський персик з'явився над Нью-Йорком, стривожений мер подзвонив президентові США, а той стал натискати на різні кнопки, піднімаючи по тривозі адміралів і генералів “from Alaska to Florida, from Pennsylvania to Hawaii”[8:135]. Описано все це жартома, досить кумедно. Після трагедії 11 вересня 2001р нічого подібного бути сказано не могло б. Але Р.Дал написав свою казку за 40 років до кривавого терористичного акту. І цей його твір фактично став таким собі вселім провіщенням зовсім невеселих речей.

А другий аспект – український запис наймення письменника. У час гуґ в попередніх публікаціях Roald Dahl по-українськи транскрибується як Роалд Дал. Росіяни, не без впливу наймення Володимира Даля, лишуть Роальд Даль, пор.: Роальд Даль. Рассказы. – М.Захаров, 2000. – 254с. Однак середньоєвропейське l у його англійському варіанті все ж ближче до твердого д, а не до м'якого д', що засвідчують статистичні матеріали А.Гудманяна [2, кн.2 480-483]. У словниках А. Гудманяна немає ні імені Roald (воно скандинавське), ні прізвища Dahl. Але рекомендації Hahn – Ган, Stendahl – Стендал [2,кн. 1:294,кн 3:187,265] прекрасно засвідчують, що прізвище Dahl треба писати по-українськи Дал. Тільки так, Дал (з довгим а), вимовляють прізвище Dahl інформанти, для яких англійська мова є рідною. Між тим український переклад англійських казок, виданий у 1997р., обирає дивний варіант Роялд Дейл [4:4.5,39,67 та ін.]. Форму Роялд ще можна зрозуміти. Це в дусі нині активно обговорюваних пропозицій писати геніяльний, матеріальний, що затвердив правопис 1929р і як нині лише наша діаспора та низка авторств і видавництв в Україні. Але діючий правопис на разі дає норму геніяльний, матеріальний, якого ми дотримуємося і вживаємо відповідно форму Роалд. А ось форму Дейл зрозуміти неможливо. Ні в які англійські ворота вона не лізе. Запис Дейл відповідає англійській формі Dale [2,кн.3:159], але ніяк не Dahl.

Література

- 1 Большой англо-русский словарь/ под рук. И.Р. Гальперина. 3-е изд.- М.: Рус язык, 1979. – Е 1 – 2.
- 2 Гудманян А. Чужомовна пропріальна лексика у фонографічній системі української мови: У 3 кн. – Ужгород, 1999. – Кн.1 -2.
- 3 Клічук О.Д. Онімїчна специфіка повісті Р. Дала “The BFG”// записки з ономастики. – Одеса: Астропринт,2001. – Вип.. 5. – С. 81-91.

4. Містер Фокс та його друзі. Казки. – К.: Інтерпрес ЛІД, 1997. – 191 с.
5. Горпуліт О.О. Функціонування антропоніма Іван в українських та російських казках/ Записки з українського мовознавства. – Одеса, Астропринт, 1999. – С. 55-65.
6. Рыбакин А.И. Словарь английских фамилий. – М.: Рус. Язык, 1986. – 579 с.
7. Collins English Dictionary and Thesaurus. Glasgow: Harper Collins, 1994. – 156 p.
8. Dahl R. James and the Giant Peach.–London: Puffin Books, 1995.–156 p.
9. Middleton H. Roald Dahl. – Des Plaines, Illinois: Heinemann Library, 1999. – 56 p.

*Борис Коваленко,
Наталія Коваленко (Кам'янець-Подільський)*

ВЛАСНІ ІМЕНА У СТРУКТУРІ ЗАХІДНОПОДІЛЬСЬКОЇ ФРАЗЕМИКИ

The article considers the use of proper names in the structure of phraseological units. The author investigates the phraseological units which are widely used in the dialects of Western Podiliya.

The meaning and the peculiarities of the structure of phraseological units with proper names as their component have been analysed comparing them with the samples of literary language and other Ukrainian dialects. Common and different features, local and national elements have been determined.

Уживання та стилістичні функції онімів у складі народнорозмовного мовлення здавна привертала увагу фольклористів, мовознавців, істориків, письменників, усіх, хто цікавиться рідною мовою. На сьогодні маємо чимало різнопланових розвідок, з-поміж яких виокремлюються лінгвістичні дослідження структурно-семантичного складу та функціональної характеристики ономастиконоу на матеріалі розмовного мовлення [2: 259]

Проблема специфіки побудовання власних назв у складі фразем українського літературного та діалектного мовлення була об'єктом досліджень П.Д. Бабич, П.П. Грищенка, А.О. Івченка, Ф.П. Медведєва, В.М. Мокієнка, Н.А. Москаленка, Л.Г. Скрипник, В.Д. Ужченка та ін.

Досліджуючи власні назви у структурі фразем західноподільських говірок, ми прагнули до максимального врахування фраземних фактів, уключаючи й літературні зразки, як активний елемент народнорозмовного мовлення, оскільки вивчення мовних явищ "у взаємозв'язках і безвідносно до входження їх у структуру літературної мови" [3: 7-8] є актуальним для діалектологічних студій.

Матеріалом для спостережень послуговувава картотека фразем, укладена на основі фольклорних та етнографічних видань, польових записів, здійснених у населених пунктах Західного Поділля за спеціально складеною програмою. Для арсального порівняння використано матеріали опублікованих досліджень та словників фразем різних діалектних зон.

Подільські говірки, як відомо, мають елементи старожитності та архаїчності, вирізняються особливими регіональними рисами, але через своє ареальне поширення виявляють досить розгалужені взаємовпливи з іншими південно-західними та південно-східними говорами. На різних мовних рівнях подільського говору спостерігаємо неоднорідні діалектні особливості, що чітко окреслюють західну та східну зони [1: 80].

Зафіксовані матеріали діалектного мовлення з більшості територій України засвідчують, що фраземіка говірок загалом відбиває історичний досвід народу, його побут, матеріальну та духовну культуру, сприйняття та ставлення до них людини. Цілком очевидним є факт